

UNA PRIMERA APROXIMACIÓ ALS FOGATGES CATALANS DE LA DÈCADA DE 1360¹

PERE ORTI GOST
Universitat de Girona

SUMARI

Introducció.- 1. Què eren els fogatges?.- 2. Com es feia el recompte de focs?.- 3. Com es compartien els donatius?.- 4. Quins donatius es compartien via fogatge entre 1360 i 1370?

INTRODUCCIÓ

En la fredor d'un dia de desembre de 1359 i en un marc molt poc habitual, la capella de la casa de Santes Creus de la vila de Cervera, la Cort general de Catalunya aprovava la concessió d'un donatiu al rei per finançar la guerra contra Castella; donatiu que, per primer cop i entre d'altres novetats, suposava la recaptació d'un fogatge general². És cert que, un any abans i com a fruit de les tempestuoses Corts de Barcelona de 1358, el Cerimoniós aconseguí recaptar un fogatge, però no hi participaren les ciutats

¹Aquest treball s'inscriu dins el projecte d'investigació «Corona, Cortes y fiscalidad en Cataluña: las transformaciones del sistema fiscal durante la segunda mitad del siglo XIV y su incidencia social», dirigit per Manuel Sánchez Martínez i finançat per la DGICYT (PB-95-0073). Abreviatures: ACA, Arxiu de la Corona d'Aragó; AHCB, Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona; AHCM, Arxiu Històric Comarcal de Manresa; AHCR, Arxiu Històric Comarcal de Reus; AHCV, Arxiu Històric Comarcal de Valls; AHMG, Arxiu Històric Municipal de Girona; AHMSFG, Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols; AHPB, Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

²Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ i Pere ORTI GOST, *Corts, Parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu (1288-1384)*, Barcelona, 1997, doc. XVIII (1) i (2), pp. 191-228.

"Anuario de Estudios Medievales". 29 (1999)

i viles reials³. D'aquesta manera, és l'aprovat a Cervera i recaptat a partir de 1360 el primer fogatge general a tot Catalunya que, a més, iniciava una de les dècades de més intensa pressió fiscal de tot el període baixmedieval i durant la qual aquesta creixent fiscalitat d'Estat tingué com a principal protagonista el fogatge. Malgrat l'enorme transcendència política, social i econòmica que la seqüència fiscal de la dècada de 1360 va tenir per a la història de Catalunya⁴, encara en coneixem molt poca cosa i els escassos treballs dedicats al tema no han ultrapassat l'epidermis del fenomen⁵.

Però, a més, com és de sobres conegut, el recompte de focs realitzat per a la recaptació d'aquests fogatges ha arribat fins a nosaltres a través d'un document coetani que recull el nombre de focs de cada localitat. Publicat per Iglésies ja fa més de trenta-cinc anys, constitueix el primer document d'aquest tipus que es conserva a Catalunya i, junt amb el realitzat el 1378, és la base de totes les projeccions demogràfiques que s'han fet per a la Catalunya baixmedieval⁶. A excepció dels meritoris treballs de Pons Guri, tampoc la importància d'aquest document ha estimulat als investigadors i, malgrat els advertiments d'aquest autor, se segueixen utilitzant les dades dels fogatges sense revisar-les ni aprofundir en el coneixement de la mecànica d'un fogatjament⁷.

La nostra intenció en aquest article és centrar la problemàtica entorn als fogatges de la dècada de 1360, a partir de les notícies conegudes i d'una primera aproximació a les fonts existents. L'objectiu final és valorar el que s'ha fet fins ara i les perspectives que obre la documentació inèdita que s'ha conservat sobre els aspectes bàsics d'aquest impost.

³Vegeu Josep Maria PONS I GURI, *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*, a ÍDEM, *Recull d'estudis d'història jurídica Catalana*, Barcelona, 1989, vol. I, pp. 255-449.

⁴M. SÁNCHEZ, *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*, Barcelona, 1995, pp. 129-134.

⁵Montserrat FIBLA I GUITARD, *Les Corts de Tortosa i Barcelona 1365. Recapte del donatiu*, "Cuadernos de Historia económica de Cataluña", XIX (1978), pp. 97-130; José Luis MARTÍN, *Nacionalización de la sal y aranceles extraordinarios en Cataluña (1365-1367)*, "Anuario de Estudios Medievales", 3 (1966), pp. 515-524.

⁶José IGLÉSIES FORT, *El fogaje de 1365-1370. Contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV*, "Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona", XXXIV (1962), pp. 249-356; ÍDEM, *El poblament de Catalunya durant els segles XIV i XV*, a *VI Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, Madrid, 1959, pp. 247-270.

⁷J.M. PONS GURI, *Un fogatjament desconegut*, pp. 257-273; ÍDEM, *Documents sobre fogatges de Montclús i de Montseny (segle XIV)*, a ÍDEM, *Recull d'estudis d'història jurídica*, vol. I, pp. 231-254.

1. QUÈ EREN ELS FOGATGES?

El primer problema que planteja el fogatge és la seva definició, ja que sovint es té la falsa idea que era un impost directe de capitació, és a dir, que gravava a cada contribuent, a cada foc, amb una determinada quantitat de sous. Estrictament parlant, el fogatge no era un impost per si mateix sinó el mecanisme utilitzat per distribuir els donatius sobre la base del nombre de focs de les comunitats urbanes i rurals —encara que no sempre, com veurem més endavant. El fogatge servia per determinar, per exemple, que les 72.000 l./any del donatiu del braç reial, concedit a la Cort de Cervera de 1359, s'havien de repartir a raó de 50 s. per foc i que, per tant, la ciutat de Barcelona havia de pagar 16.420 l./any, la vila de Cervera 3.030 l./any o el lloc de Gàver 42,5 l./any, perquè respectivament tenien 6.568, 1.212 i 17 focs. Però, evidentment, això no volia dir que cada foc pagués realment 50 sous. La quantitat de diners adjudicada a cada comunitat, segons el nombre de focs, era repartida posteriorment entre els seus membres a través d'un impost diferenciat segons la riquesa moble i immoble de cada contribuent: les talles. S'expressava directament en els mateixos capítols del donatiu quan afirmaven que el fogatge s'havia de «departir enfre los habitadors de les dites ciutats, viles e lochs, carregan als uns més e als altres menys»⁸; e indirectament quan afirmaven que la responsabilitat del pagament dels fogatges era individual davant de resistències a la seva percepció, mentre que, en els casos de pobresa, ho era col·lectiva⁹, el que volia dir que cada contribuent era responsable de pagar el que li corresponia segons la seva riquesa, mentre era la comunitat la responsable d'abonar i repartir equànimement la quantitat que li era adjudicada. Però on s'observa millor aquest fet és en la correspondència dels diputats del general de Catalunya, ja que aquests hagueren de contestar moltes queixes de contribuents, les comunitats dels quals no respectaven la recaptació diferenciada dels fogatges¹⁰.

⁸Vegeu, per exemple, el capítol 41 del donatiu del braç reial de 1359: M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, p. 204.

⁹Vegeu el capítol 17 del donatiu del braç reial de la Cort de Cervera (1359): M. SÁNCHEZ, P. ORTI, *op. cit.*, p. 198.

¹⁰Vegeu, per exemple, aquesta carta dirigida al batlle i als prohoms del terme del castell de Montbui: «Per part de alcunes persones miserables habitans en lo terme del castell de Muntbuy és estat devant nós proposat querelosament que vosaltres, en les talles que fets dels fogatges e altres exaccions qui's fan al dit terme per rahó de la guerra de Castella, tatxats les dites

Per tant, quan una Cort decidia la concessió d'un donatiu via fogatge volia dir que la quantitat atorgada havia de ser distribuïda entre les comunitats segons el seu nombre de focs i, posteriorment, cadascuna la repartia a través d'una talla. Això implica l'existència de dues esferes fiscals i administratives: per una banda, la diputació del general de Catalunya que, directament o a través d'intermediaris, recaptava de les comunitats les quantitats adjudicades segons el nombre de focs; i, per l'altra, les mateixes comunitats o els seus representants, que havien de recaptar-la directament dels contribuents. Eren dos àmbits clarament diferenciats perquè les comunitats no actuaven passivament com a instàncies intermèdies d'una estructura recaptadora centrada en la diputació del general de Catalunya. Tot el contrari, tenien un paper molt actiu que podia variar segons els diversos graus d'autonomia fiscal i financera de cada comunitat. Podem posar dos exemples clars d'aquesta situació.

En primer lloc, la recaptació d'aquestes talles es feia seguint la tradició particular de cada comunitat, que molt sovint tenia una llarguíssima història, com en el cas dels municipis reials¹¹. Ho demostra, per una banda, la inexistència d'una normativa precisa per establir les talles dictada des de les Corts o des del general de Catalunya; i, per l'altra, les diferències

persones miserables e pobres en semblant quantitat que fets los altres mellors e majors del dit terme e, com ells açò no puxen bé pagar, fets exequició en aquells poch de béns que s han tro en la quantitat taxada, d'on segueix que les dites aytals persones per rahó de les dites talles immoderades són desfets e han a vegades desamparar lurs habitacions e sostenir molts de greuges e van per la terra mendicant; per què han supplicat a nós que, com les dites coses sien fort dampnoses e greuges e importables, que volguessen sobre açò provehir de remey covinent en manera que ells no fossen tan perjudicats contra rahó e justícia. Nós, attenents les dites coses, si axí se han com són proposades, ésser fort greus e injustes e fetes contra ordinació e intenció de la dita Cort e contra tota rahó e egualtat, com los majors deuen supllir e [aydar] aportar los càrrechs dels menors, ço és, que deuen ésser més taxats que aquells qui no ho han, segons més e menys e segons bon arbitre e extimació, e axí s faça en les demés viles e lochs de Cathalunya. Per ço, vós e cascadun de vós espressament requerim que, encontinent, vista la present, la dita taxació tornets a estament degut, ço és, que les dites persones pobres e miserables sien taxades en manera que ho puxen sostenir e portar segons lurs facultats e lo pobre pus que sia anedit e que ho paguen los majors del dit terme, segons més e menys, de lurs béns a bon arbitre e extimació de persones aptes a açò per vosaltres elegides; en tal manera vós havents sobre açò que les dites pobres no sien perjudicades tant ne hagen recórrer a nós sobre açò altra vegada; sabents que, si lo contrari féyets, que nós provehirem en les dites coses segons que requirem justícia e egualtat»: ACA, Generalitat, reg. N-606, f.172v-173r (30.X.1365).

¹¹Vegeu Max TURULL, *La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña durante la Edad Media. Planteamiento general*, "Revista de hacienda autonómica y local", XXII (1992), pp. 9-80; M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *La Corona en la génesis del sistema fiscal municipal en Catalunya (1300-1360)*, a M. SÁNCHEZ i A. FURIÓ (eds.), *Col·loqui Corona, municipis i fiscalitat a la baixa Edat Mitjana*, Lleida, 1997, pp. 236-241.

observables en algunes de les talles realitzades per pagar els fogatges de la dècada de 1360 que s'han conservat en alguns arxius municipals. Així, per exemple, a la talla que Barcelona va fer per pagar el fogatge de les Corts de Montsó de 1363 hi havia un col·lectiu important de pobres que en quedà exempt, mentre la resta de contribuents foren dividits en dos grups —aquells que foren tallats per sobre o per sota de 6 s. 8 d. al mes— que pagaren quantitats diverses i en períodes diferents¹². En canvi, a la ciutat de Girona i a la vila de Sant Feliu de Guíxols els focs considerats com a pobres contribuïren en les talles i no tenim constància de la distinció de grups que paguessin de manera diferent¹³.

En segon lloc, aquells municipis que posseïen diversos instruments fiscals i financers no tenien perquè recaptar la totalitat de la quantitat exigida a través d'una talla, sinó que podien finançar una part a través de préstecs a curt termini, de la venda de censals i violaris o dels ingressos de les imposicions. Així, per exemple, Barcelona pagà a la diputació del general de Catalunya per tot el donatiu de Cervera del 1359, 18.472,5 l., mentre que de les talles realitzades pel municipi tan sols s'obtingueren 8.384 l. 15 s. 4 d.¹⁴. En canvi, per a la recaptació de les 560 l. anuals que li corresponien del mateix donatiu, la vila de Sant Feliu de Guíxols establí una talla per a l'any 1360 de 566 l. 8 s.¹⁵.

Aquesta dualitat fiscal i administrativa dels fogatges té unes conseqüències importants, ja que una mateixa pressió fiscal, teòricament repartida segons uns criteris generals —el nombre de focs—, podia repercutir a la població de formes diferents, bé pel tipus de talla establerta, bé per la possibilitat d'utilitzar altres impostos o els diversos recursos financers dels

¹²Vegeu el llibre de talla del quarter del Mar i un fragment del quarter del Pi a AHCB, Consell de Cent, XIX, núm. 33 i 34. Existeix també un altre document on es copiaren el nom dels focs que havien de pagar per sobre de 6 s. 8 d./mes del quarter del Mar (*Ibidem*, núm.22). Al llibre de Clavaria de 1365 es pot veure també com els dos grups pagaren quantitats diferents en les talles d'aquell any: AHCB, Consell de Cent, XI, núm.6, f.15r.

¹³Per a la talla de 1360 de Girona vegeu el llibre de talla (AHMG, VIII.1.1, lligall 1, reg. 1) i l'estudi de Christian Guilleré: *Girona al segle XIV*, Girona, 1994, vol.II, pp.7-114. Per a Sant Feliu de Guíxols posseïm els quaderns de recaptació de la talla de 1360 i de 1363: AHMSFG, secció V, lligall 4, cub.31 i secció VIII, lligall 1, cub.56; vegeu un fragment d'aquest últim a M. Josepa ARNALL JUAN i J.M. PONS GURI, *L'escriptura a les terres gironines, segles IX-XVIII*, Girona, 1993, vol.I, làmina 106, i vol.II, pp. 236-237.

¹⁴Segons els ingressos anotats en els llibres del clavari dels anys 1360 i 1361: AHCB, Consell de Cent, XI, núm.2, f.35r-48r i núm.3, f.55r-68v.

¹⁵AHMSFG, secció V, lligall 4, cub.31.

municipis, segons les decisions que prenguessin els representants de les diferents comunitats.

Fins ara hem estat parlant de comunitats, urbanes i rurals, com a una de les esferes fiscals i administratives dels fogatges. Per comunitats entenem des d'una ciutat a un petit nucli rural o, seguint la terminologia dels mateixos fogatjaments, des d'una ciutat, vila o lloc a una parròquia o terme d'un castell. Ara bé, hi ha almenys tres casos en què el fogatge no es recolzava exactament en aquestes estructures. En primer lloc, a les comunitats amb focs adscrits a braços diferents s'havien de realitzar dues talles, una per als braços eclesiàstic i militar i una altra per al braç reial, perquè pagaven taxes per foc diferents, fruit del tipus de compartiment que es realitzava, com veurem després detalladament¹⁶. Per tant, en aquest cas, els dos conjunts de focs actuaven com dues comunitats diferents. En segon lloc, a les localitats on existia una comunitat cristiana i una aljama sarraïna —recordem que els jueus no participaven en els fogatges— s'establí una sola talla per als dos col·lectius i, d'aquesta manera, a efectes del fogatge, actuaven com una única comunitat¹⁷. I, en tercer lloc, s'ha de fer esment

¹⁶Tal com explica aquesta carta dels diputats del general de Catalunya, dirigida a Ramon Medir, collidor del fogatge del bisbat de Girona: «Fem vos saber que és estat devant nós proposat (...) que'l veguer de Gerona (...), per imposició de penes e en altra manera, forçe los hòmens de esgleya del dit bisbat e en special del loch de Salrà a fer la talla ensemps ab los hòmens reys e de ciutadans e franchs en gran dan dels dits hòmens de la esgleya; de la qual cosa, si axí és, nos meravellam com sia contra ordinació de la Cort general e contra ús e costuma dels altres semblants lochs com és Salrà (...). Per què, per auctoritat del offici del qual usam per les presents, vós e'l veguer requerim que totes penes, per la dita rahó als dits hòmens de esgleya ho a altres qualssevol persones posades, encontinent revoquets e per aquelles naguna excecució contra aquells, a qui posades són, ho lurs béns fer no façats, con los hòmens de esgleya e de cavaller poblats en los lochs en què esgleya o cavaller no ha juredicció dejen anar en l tall e ls reys e de ciutadans e altres franchs de totes franquees en altre tall, segons ordinacions e declaracions daquèn fetes, les quals volem que sien observades. E volem encara que per cessar bregues e contrasts no sofirats que en la talla fahedora per los dits hòmens sien ne puxen ésser tatxadors ne y sien presents ne hagen a caber ne a ssaber sinó aquells qui per los hòmens qui deuen pagar lo fogatge seran elegits. E açò fets observar, axí com dit és, majorment si request ne serets, requirents per les presents los officials reys de Gerona, qui ara són o per temps seran, per vigor del sacrament e homenatge per ells fets, de exequir nostres requestes que les coses damunt dites façen observar, axí com requestes seran»: ACA, Generalitat, reg. N-606, f.193v-194r (27.XI.1365).

¹⁷Una altra carta dels diputats del General de Catalunya en resposta a les queixes dels sarraïns de Flix exemplifica perfectament aquesta realitat. Segons els representants de l'aljama, els musulmans de Flix sempre havien contribuït amb els cristians *ajudant los uns als altres*, però en aquell moment els cristians, molt espaviladament, volien fer talles separades perquè el nombre de focs reals cristians havia augmentat i, en canvi, els focs reals sarraïns havia disminuït (segons la mateixa carta, en el fogatjament de 1360, Flix comptava amb 103 focs, 53 cristians i 51 sarraïns). Els diputats ordenaren que se seguís fent una única talla: ACA, Generalitat, reg. N-610, f.149r-149v (30.III.1366).

a les anomenades *cases taxades* o demarcacions senyorials, que contribuïen en el fogatge com un bloc segons uns criteris que desconeixem, però que no partien d'un recompte dels focs reals¹⁸. En aquest cas, a l'hora de distribuir i recaptar els donatius, el conjunt de la *casa taxada* actuava com hem vist que ho feien les comunitats, encara que després la quantitat adjudicada a cadascuna d'elles era repartida entre les diferents comunitats que la integraven segons el nombre de focs —en aquest cas a partir d'un fogatjament real— i aquestes realitzaven les corresponents talles¹⁹.

Per tant, queda clar que la recaptació d'un fogatge implicava dues accions fiscals diferents: per una banda, la distribució del donatiu, fonamentalment, però, com acabem de veure, no únicament, entre les diferents comunitats urbanes i rurals segons el nombre de focs; i, per l'altra, el repartiment de la quantitat adjudicada a cada comunitat a través d'una talla. Hem vist com aquestes dues accions fiscals actuaven sobre dos escenaris fiscals i administratius— la diputació del general de Catalunya i les comunitats— clarament diferenciats a causa, sobretot, del grau d'autonomia fiscal i financera d'aquestes. Així, només podrem mesurar amb precisió l'impacte de la fiscalitat d'Estat sobre la població si analitzem el segon nivell, o sigui, quan estudiem la manera com les comunitats feren repercutir les quantitats que havien de pagar al General de Catalunya; en aquest sentit, s'hauria d'analitzar tant els tipus de talles imposades com, a través dels registres emanats de les hisendes municipals, l'eventual utilització d'altres recursos fiscals o financers. Aquesta participació activa de les comunitats no era una novetat, per exemple, per als municipis reials, que ho havien estat fent des de la dècada de 1320²⁰, però els fogatges de la dècada de 1360 generalitzaren fins a les més petites parròquies rurals el model gestió utilitzat per les ciutats i viles reials en els subsidis concedits fins aquell moment. Així, un altre aspecte important que caldria analitzar serien les repercussions de la generalització d'aquest model no sols des del punt de vista fiscal sinó,

¹⁸Al fogatge de 1359 s'establiren unes quantitats a pagar per cada *casa taxada* (vegeu M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, p.213). Com que la resta de focs dels braços eclesiàstic i militar contribuï a raó de 20 s. per foc, les quantitats del fogatge de 1359 foren reconvertides en nombre de focs, dividint-les per 20 s., per tal de realitzar els compartiments dels següents fogatges.

¹⁹Vegeu l'exemple de les parròquies de la baronia de Montclús, que formava part de la *casa taxada* del comte d'Osona: J.M. PONS GURI, *Documents sobre fogatges*, pp.231-254.

²⁰M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *La Corona en la gènesis*, pp. 242-270.

sobretot, en l'organització política i administrativa de les comunitats on era una novetat.

Això no vol dir que haguem d'oblidar el primer nivell, ja que, si sabem amb precisió com es compartien els donatius i quants compartiments es feren al llarg de la dècada de 1360, podrem conèixer exactament el pes de la fiscalitat d'Estat, no sobre els individus, però sí sobre les comunitats. Vegem-ho.

2. COM ES FEIA EL RECOMPTE DE FOCS?

Tots els fogatges recaptats durant la dècada de 1360 es feren a partir d'un únic recompte de focs o fogatjament, realitzat a principis de l'any 1360, excepte en alguns llocs reials que revisaren el nombre de focs l'any 1365.

Els capítols del donatiu no són gaire explícits a l'hora de descriure com s'havia de fer el recompte de focs de 1360. Ara bé, podem aproximar-nos a aquesta qüestió gràcies a la conservació d'un document que recull no només el recompte de la ciutat de Girona i la vila de Sant Feliu de Guíxols que, com a carrer, formava una unitat amb la ciutat de l'Onyar, sinó també tota la documentació que generà el procés de fogatjament²¹.

²¹AHMG, VIII.1.1, lligall 1, reg.1. Aquest document està escrit per dues mans en dos moments i amb dos objectius diferents. La primera mà redactà el fogatjament de Girona-Sant Feliu amb l'anotació dels focs de la ciutat de Girona (1r-64v); de Sant Feliu (f.65r-72r, editat per L. BATLLE, *op. cit.*, pp. 49-52); dels focs *mendicants*; i dels ciutadans de Girona residents en d'altres localitats (f.74v-83r); finalment, copià també la documentació que generà tot el procés, des de l'arribada de la carta dels diputats ordenant el recompte de focs fins a les cartes enviades pels jurats gironins comunicant el resultat del fogatjament. La segona mà en un moment posterior redactà la talla de Girona. Per fer-ho, no va escriure una nova relació de focs a continuació de la del fogatjament, sinó que utilitzà la realitzada per la primera mà, anotant al costat de cada foc el que havia de pagar. Però, com que la relació de focs del fogatjament i de la talla no eren exactament iguals, procedí, quan calia, a modificar la base original, ratllant noms i afegint-ne de nous, uns canvis que no sempre són fàcils de detectar. És aquest fet el que explica que el nombre de focs finals per a la ciutat de Girona (1.910 focs) no coincideixi amb el dels qui pagaren la talla (1.859), com ja observà Guilleré en l'estudi que dedicà a aquest important document (Ch. GUILLERÉ, *op. cit.*, vol.II, p. 38). Ara bé, les diferències en el nombre de focs no es deuen, com afirma aquest autor, a deficiències en les tècniques fiscals medievals, sinó a què els 1.910 focs corresponen al fogatjament i els 1.859 a la talla. Pot semblar estrany que la ciutat declarés més focs en el recompte dels que hi havia quan féu la talla. El problema està en què els 1.910 focs del fogatjament inclouen els focs dels gironins i dels ciutadans de Girona residents en d'altres localitats, mentre els 1.859 és la dada aportada per Guilleré de la suma només dels habitants de la ciutat (tal com es dedueix dels quadres annexos: *Ibidem*, pp.101-114), malgrat que aquests també participaren a la talla (vegeu f.74v-83r) i, si els sumem, sobrepassen els 1.910 focs del fogatjament.

Així, el 14.I.1360, els administradors de l'ajuda del braç reial enviaren una carta als jurats de Girona ordenant la formació d'una comissió que comptés els focs ràpidament, ja que havia d'estar llest a finals de febrer. El 25.I.1360 el consell gironí nomenà a Ramon Calvet, Guillem Descastell i al draper Bernat Ferrer, els quals feren jurament davant el batlle de la ciutat, Pere Ermengol. A la mateixa carta dels diputats trobem les instruccions per al recompte: calia anotar tots els focs, rics i pobres, i aquells homes i dones que, malgrat no fer foc, posseïssin béns propis²². I així ho feren, tal com mostra la primera mà del manuscrit. Distribuïts per illes, tant a Girona com a Sant Feliu de Guíxols, s'anotaren els noms dels caps de foc, sovint els seus oficis i, quan s'esqueia, la indicació de *pobre*. Apareixen anotats també, però de forma diferenciada, els focs dels ciutadans de Girona residents en d'altres poblacions i els focs *mendicants*.

El procés es tancà el 10 de març, quan els jurats de Girona enviaren la corresponent carta als diputats del General informant del resultat del recompte de focs. Segons aquest mateix document, Girona-Sant Feliu tenia 2.140 focs, entre rics i pobres, més 32 focs *mendicants*: concretament, Girona i els gironins residents en d'altres localitats sumaven 1.910 focs més 29 *mendicants*, mentre la vila de Sant Feliu de Guíxols tenia 230 focs més 3 *mendicants*. Ara bé, la xifra de focs que finalment s'adjudicà a Girona-Sant Feliu no correspon a 2.140 sinó a 2.111, fruit, tal com s'expressa al document quan fa referència a Sant Feliu, d'un reducció realitzada pels diputats del braç reial²³.

²²«...hajen a ésser de present scrits per totes les dites ciutats, viles e lochs reials e altres demont dites tots los fochs qui en les dites ciutats, viles e lochs stien, axí rics com pobres, e encara tots hòmens e fembres qui stien e vischen dins les dites ciutats, viles e lochs ab altres e no fassen foch ne tenguen casa per si enleys e hajen béns...»: AHMG, VIII.1.1, lligall, 1, reg.1, s/f.

²³«Sumen los fochs de Sent Feliu CCXXX de què abaten per lo abatiment qui s fo fet per los deputats VI fochs. Així, romanen de compte CCXXVIII fochs que lurs ve a L s. per foch, DLX l., les quals los jurats de Sent Feliu deuen portar entre los fochs del dit loch»: AHMG, VIII.1.1, lligall 1, f.71v, Ll. BATLLE, *op. cit.*, p. 52. La xifra de 2.111 focs de Girona-Sant Feliu no apareix directament en cap document dels consultats, però es pot deduir de les èpoques del pagament del fogatge. Així, Girona-Sant Feliu havia d'abonar per una paga del fogatge de Cervera (agost de 1360) 1.319 l. 7 s. 6 d. (AHMG, I.3.3.1.1, lligall 1, s/f) i per una altra del fogatge de Montsó (octubre de 1363), 844 l. 8 s. (AHMG, I.1.2.1, lligall 6, f.47v-48r); com que les pagues eren trimestrals, Girona-Sant Feliu havia d'abonar a l'any 5.277,5 l. al fogatge de Cervera i 3.377 l. 12 s. al fogatge de Montsó. Com veurem després, el primer fogatge es pagà a raó de 50 s./foc i el segon a raó de 32 s./foc. En ambdós casos surten 2.111 focs dels quals 224 corresponien a Sant Feliu i 1.887 a Girona.

Per tant, les xifres del fogatge de 1360 eren el resultat del recompte dels focs reals, del qual es descomptà inicialment els focs *mendicants*, però no els pobres. Ara bé, d'aquesta xifra els diputats en feren una correcció a la baixa, almenys en el cas de Girona-Sant Feliu.

Fruit de les mal conegudes discussions entre els síndics del braç reial per decidir quin impost s'havia de recaptar per a finançar el donatiu de la Cort de Tortosa de 1365²⁴, s'acordà un nou recompte de focs que només afectà a les ciutats, viles i llocs del braç reial. Així, tant els braços eclesiàstic i militar, com els focs ciutadans i aloers del braç reial mantingueren el nombre de focs de 1360 per a la resta de la dècada.

El nou fogatjament de part del braç reial havia d'estar llest a finals de juny de 1365 i, en aquest cas, els capítols del donatiu inclouen instruccions molt precises per al recompte²⁵. Són molt semblants a les observades a Girona-Sant Feliu el 1360: calia el nomenament d'una comissió per part dels representants urbans de cada ciutat o vila, cap de vegueria i de batllia, que s'encarregaria de recomptar tots els focs, rics i pobres, i d'aquells homes i dones que, malgrat no fer foc, posseïssin béns propis; calia també indicar el nombre de pobres, sobre el qual els diputats podien aplicar una reducció. Aquesta última informació és important perquè aclareix el procés

²⁴M. FIBLA, *op. cit.*, p. 100.

²⁵És a saber, en cascuna ciutat, vila o loch que sia cap de vegueria o de batllia sien elets per los consellers, pahers, cònsols, procurador e jurats o altres regidors d'aquelles certes persones bones e leyls, e açò per vigor del sagrament e homenatge per ells fahedor en poder del veguer o batle de cascuna de les ciutats, viles e lochs, les quals persones, quan eletes seran, façen sagrament e homenatge en poder dels dits ordinaris que en comptar e escriure los dits focs dels lochs on seran elets e dels altres lochs dins lur vegueria o batllia se hauran lealment e bé; e que escriuran tots los focs de cascun loch axí pobres com rics qui tenguen domicili en los lochs dessús dits; e encara que, si en algun alberch ha pubills o altres persones qui viuen a lur pròpia messió, que cascun d'aquests sia comptat per foch pus que hagen sos béns partits e apartats, però, si·ls tudors o altres persones ab qui estaran lus feyen la messió e aquells havien béns d'on poguessen viure, en cas que la messió o provisió no·ls fos feta, que aquests aytals sien comptats cascú per foch, declarant que, si una dona vídua estarà ab sos fills qui no hagen partits los béns, que aytals sien comptats solament per 1 foch; emperò, si la dona està ensemps ab lo fill o ab la filla que haguessen marit o muller e la dona vivia dels seus béns propis, que sia comptat cascú per 1 foch; e que sia escrita la condició o ofici de cascuna persona. És entès, emperò, que aquells que comptaran los dits focs puguen dir o notificar als regidors dels lochs per virtut del sagrament e homenatge que hauran fet quants dels dits focs que hauran escrits seran de condició que per lur pobresa no puguen res pagar; e açò los dits regidors notifiquen per lurs lletres als dits diputats e que·ls diputats puguen haver esguard en açò segons lur bon vijares. E, escrits e comptats los dits focs de cascun dels dits lochs, los consellers, pahers e altres regidors dessús dits trameten aquells focs escrits e segellats ab lo lur segell e ab lo segell dels oficials de les dites ciutats e lochs que sien caps de vegueries o de batlies als III diputats residents en Barcelona dins lo dit mes de juny axí com dit és»: capítol 44.6 del donatiu de Tortosa de 1365, M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, pp. 314-315.

observat a Girona-Sant Feliu el 1360, on, com hem vist, dels 2.140 focs recomptats per la ciutat de Girona s'acabaren adjudicant 2.111 focs, molt possiblement en funció del nombre de pobres.

D'aquesta manera, el resultat del fogatjament de 1360 i de la revisió de 1365 no corresponia exactament amb el nombre de focs reals, ja que s'hi descomptaren els focs *mendicants* i es féu una reducció en funció del nombre de pobres²⁶. Si ja inicialment el nombre de focs fiscals no corresponia del tot amb el de focs reals, no cal dir que les diferències s'accentuaren amb el pas del temps perquè, tal com hem vist, a excepció d'algunes ciutats i viles reials, la majoria de poblacions seguien contribuint durant tota la dècada de 1360 a partir del recompte de focs realitzat els primers mesos d'aquell any.

Cal destacar també que, com acabem de veure, els fogatjaments de 1360 i 1365 es feren sota uns mateixos criteris, almenys pel que fa a la normativa que els regulava. És important destacar-ho perquè la majoria de les poblacions que revisaren el nombre de focs el 1365 ho feren a la baixa, algunes de forma espectacular com els casos de Girona-Sant Feliu (-25 %) o Manresa (-33 %)²⁷. La conclusió més fàcil és pensar que la reducció de focs es deu a una devallada de la població i no hem d'oblidar que entre els dos recomptes passà el flagell de la pesta de 1362²⁸. Però cal ser cautelosos a l'hora de valorar aquestes xifres fins que puguem constatar, més enllà de la normativa, si realment els dos recomptes de focs es feren de la mateixa manera. Amb això tampoc volem afirmar que els fogatjaments no siguin una font històrica important. Però, més enllà de les sempre difícils projeccions demogràfiques que es puguin fer a partir de les xifres absolutes dels fogatjaments, la importància d'aquesta font rau en la possibilitat de fer

²⁶Hi ha un altre factor que podia distorsionar també la diferència entre els focs fiscals i els focs reals: el frau. És un element que cal valorar, sobretot, perquè es tractava d'un recompte basat en la declaració jurada dels representants de les comunitats. L'única manera de poder valorar la incidència d'aquest factor és a través de la comparació del recompte de focs amb les talles realitzades per pagar els fogatges. En l'actualitat hem començat a treballar en una aproximació d'aquest tipus per al cas de la vila de Sant Feliu de Guíxols.

²⁷Girona-Sant Feliu passà de 2.111 focs (vegeu nota 23) a 1.590 (J. IGLÉSIES, *El fogaje de 1365-70*, p. 340), mentre Manresa passà de 1.031 a 689 focs. Com en el cas de Girona, el manuscrit publicat per Iglésies no aporta la dada del fogatjament de 1360 i dóna, com a dada del de 1365, 691 focs (*Ibidem*, p.350). A partir de les pagues dels fogatges de Montsó i de Barcelona de 1364 i 1365 es pot saber, com hem fet per Girona, que el 1360 tenia 1.031 focs i el 1365 689 focs: AHCM, Memorials de consellers, AM-I-161; vegeu també Marc TORRAS i SERRA, *La crisi del segle XV a Manresa: una aproximació a partir dels llibres de manifestes*, Manresa, 1996, pp. 37.

²⁸C. GUILLERÉ, *op. cit.*, pp. 189-199.

comparacions entre les diferents comunitats, ja que els recomptes de focs es feren a partir d'uns criteris generals sota una base demogràfica. Així per exemple, no ens interessa tant saber si Barcelona podia tenir al voltant de 30.000 habitants perquè tenia 6.568 focs i si la xifra de població varià perquè un altre fogatjament ens en dóna una de més alta o baixa, sinó que, en comparació amb la ciutat comtal, Girona tenia l'any 1360 1.887 focs, Manresa 1.031 o Sant Feliu de Guíxols, 224. I per poder realitzar aquests tipus de comparacions només podem treballar amb el fogatjament de 1360, l'únic que es féu de forma general, ja que el de 1365 només afectà a alguns nuclis del braç reial.

El recompte de focs també havia de determinar la seva distribució en braços perquè calia saber si els focs eren del braç reial o dels braços eclesiàstic i militar perquè, com veurem després, pagaven taxes per foc diferents; i, en el primer cas, si eren focs de ciutadans perquè pagaven els mateixos sous per foc que els focs eclesiàstics i militars, tot i formar part del braç reial. Els criteris d'adscripció dels focs per braços foren decidits durant la Cort de Cervera de 1359 per una comissió formada per Ramon Sescomes, paborde de Tarragona, i per Pere Desplà, ciutadà de Barcelona²⁹. Fonamentalment, els focs es distribuïren segons el senyor que exercia la jurisdicció civil: així, un lloc pertanyia al braç reial si la jurisdicció era del rei, de la reina, dels seus fills i filles o d'un ciutadà o home de vila, mentre era del braç eclesiàstic i militar si la jurisdicció era exercida per un noble o una institució eclesiàstica. Aquest criteri passava a segon terme quan es tractava de la població remença; en aquest cas, era el senyor del foc qui determinava la seva adscripció a un dels dos braços amb independència de qui exercia la jurisdicció. Ara bé, existien excepcions a aquest últim criteri: en primer lloc, aquells focs eclesiàstics que, segons el costum, havien contribuït amb el braç reial ho seguirien fent; i, en segon lloc, els focs eclesiàstics i militars d'un lloc on la jurisdicció era exercida per un ciutadà o un home de vila serien considerats com a focs ciutadans i, per tant, del braç reial; i, a la inversa, els focs ciutadans d'un lloc on la jurisdicció era exercida per un noble o un eclesiàstic serien considerats del braç eclesiàstic i militar³⁰.

²⁹Vegeu el capítol 3 del donatiu del braç reial i el 4 del braç eclesiàstic i militar: M. SÁNCHEZ-P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, pp. 193-194 i 213-214.

³⁰Tots aquests últims supòsits desapareixien en el cas de les baronies, on tornava a pesar més el criteri jurisdiccional. Per tant, tots els focs eren considerats del braç militar.

Aquests són els criteris que decidí la Cort i, que, com en el cas del nombre de focs, es mantingueren pràcticament inalterats durant tota la dècada de 1360. Ara bé, el que acabem de descriure és la normativa que regulava l'adscripció als braços. Caldria també comprovar amb exemples concrets si la definitiva adscripció dels focs als seus braços correspon exactament i en cada moment a aquesta normativa, aprovada a la Cort de Cervera.

Com és de sobres conegut, el fogatjament de 1360 i la revisió parcial de 1365 ha arribat a nosaltres a través d'un manuscrit del segle XIV, publicat per Iglésies el 1962, on apareixen les diferents comunitats amb el seu nombre de focs, la seva adscripció al braç corresponent i, molt sovint, amb el nom del seu senyor³¹. Ara bé, tant l'edició com el manuscrit presenten problemes: l'edició conté errors, alguns dels quals poden ser tipogràfics, però, a més, Iglésies en el seu estudi no es dedicà a recomptar i presentar els focs de cada localitat, que poden aparèixer en diferents parts del manuscrit si pertanyien a braços diferents, ni a regularitzar els topònims³²; el problema principal del document, a part dels possibles errors de l'escrivà que el copià³³, és que no correspon al fogatjament original fet a principis de 1360. Com veurem després detalladament, tots els fogatges de la dècada es compartiren a partir del recompte de focs de 1360 per als braços eclesiàstic i militar i per al braç reial fins a 1365, però això no vol dir que no hi haguessin canvis entre els diferents compartiments i el manuscrit és una còpia d'un d'aquests compartiments realitzats a finals de la dècada, molt probablement per a la recaptació del donatiu concedit a la Cort de Barcelona de 1369³⁴. Per tant, el document ens dóna les dades utilitzades

³¹ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 2.590; J. IGLÉSIES, *El fogaje de 1365-70*.

³²Alguns dels principals errors numèrics són: vila de Sant Cugat del Vallès 207 focs per 217 (*Ibidem*, p.320), castell de Cunit 34 per 39 (p.324), lloc de Conesa i Saladern 225 per 125 (p.331), Puigcerdà 833 per 933 (p.348) i Vacarisses 72 per 62 (p.351). Alguns dels errors de transcripció de topònims més espectaculars són: Tuyà per Llívia (p.348), Eer per Ger (p.349), Fas per Fitor (p.346) i quadra de la Senyora per quadra de la Serra (p.323).

³³Així, per exemple, segons el manuscrit Barcelona tenia 6.568 focs segons el recompte de 1360 i 6.668 segons el de 1365 (*Ibidem*, p.317), quan la ciutat comtal no revisà el nombre de focs i durant tota la dècada de 1360 fou comptada per 6.568 focs: vegeu, per exemple, els compartiments de 1365 a M. FIBLA, *op. cit.*, p. 122.

³⁴Tal com sempre s'ha indicat, el document ha de ser posterior a 1366, perquè els focs dels dominis de la Casa de Cabrera, confiscats pel monarca el 1366, apareixen com a reials (J.M. PONS GURI, *Un fogatjament desconegut*, pp.257-260). Dels compartiments posteriors a aquesta data, el primer que inclou entre el braç reial els focs «de la terra qui fou del noble en Bernat de Cabrera» és el de les 25.000 l. concedides a les Corts de Barcelona de 1368-69, com es pot

molt probablement el 1369 i les atribueix com originàries del fogatjament de 1360, excepte als llocs reials que revisaren el nombre de focs el 1365; en aquest cas, el nombre és atribuït a 1365 i, molt sovint però no sistemàticament, s'anotaren també les dades de 1360. Majoritàriament això és cert, com hem anat repetint diverses vegades, ja que tots els compartiments realitzats durant la dècada de 1360 es feren a partir d'un únic fogatjament excepte la revisió dels focs reials del 1365. Però en aquells casos minoritaris que experimentaren canvis en el nombre de focs, el document publicat per Iglésies ens dona la xifra modificada, la vàlida el 1369, com a xifra de 1360 o 1365 segons el cas³⁵.

Per tant, no tan sols cal una edició acurada del manuscrit publicat per Iglésies, sinó, sobretot, una reconstrucció del fogatjament de 1360, principalment per conèixer el nombre de focs en aquella data de les ciutats i viles reials que no apareixen al manuscrit, però també per detectar els possibles errors. I, finalment, cal un seguiment dels canvis experimentats a partir d'aquell moment. Com que no ha arribat fins a nosaltres cap document que reculli el fogatge complet i original de 1360, s'ha de reconstruir a través de la documentació que parcialment el recull.

La millor manera per reconstruir el nombre de focs són les èpoques notariales dels pagaments dels diferents terminis dels fogatges de la dècada de 1360 que rebien els representants de cada comunitat. Com veurem després, coneixem exactament les taxes per foc de tots els fogatges de la dècada de 1360 i, d'aquesta manera, encara que les èpoques no indiquin el nombre de focs, aquest es pot obtenir dividint la paga del fogatge per la taxa per foc (vegeu quadres 1, 2 i 3)³⁶. Les èpoques es poden trobar en diferents dipòsits arxivístics: en primer lloc, és possible que els arxius municipals

veure a les cartes dels diputats del General, enviades el 20.IV.1369 a les ciutats i viles reials informant del resultat del compartiment: ACA, Generalitat, reg. N-615, f.140v-141r, i J. IGLÉSIES, *op. cit.*, pp.356; sobre l'esmentat donatiu vegeu: M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, pp.408-422, especialment el capítol 4, p.410.

³⁵La vila de Terrassa és un bon exemple de com apareixen certes modificacions en el manuscrit. Així, segons aquest, Terrassa tenia 267 focs el 1360 i 194 focs el 1365 (J. IGLÉSIES, *El fogaje de 1365-70*, p. 317), quan realment en tenia 174 el 1365 (M. FIBLA, *op. cit.*, p. 122). Però aquesta dada no és estrictament un error perquè Terrassa contribuï per 194 focs a partir de 1369, tant en el rescat de la gabella de la sal com en el donatiu de les Corts de Barcelona de 1369 (ACA, Generalitat, reg. N-615, f.117r i 151v), molt possiblement per una modificació posterior del nombre de focs.

³⁶Precisament, hem anotat en aquests quadres la taxa per foc i paga per facilitar la seva traducció en focs.

conservin algunes èpoques originals³⁷ o que aquestes quedin registrades en els llibres de clavaria³⁸ o en d'altra documentació municipal³⁹; i, en segon lloc, en els registres notariais. En aquest cas, és molt possible que els comissaris encarregats de la recaptació utilitzessin un únic notari per a tota la vegueria, com en el cas dels registres dels notaris barcelonins, Andreu Figuera i Pere Balaguer, per al fogatge de 1365⁴⁰. Evidentment, és una tasca feixuga, però en molts casos, només així podrem reconstruir el fogatge de 1360.

Finalment, per al seguiment de les modificacions realitzades a partir de 1365, una font bàsica és la sèrie dels registres de cartes dels diputats del general de Catalunya que permeten reconstruir els compartiments i les modificacions del nombre de focs a partir dels donatius de la Cort de Tortosa de 1365⁴¹.

3. COM ES COMPARTIEN ELS DONATIUS?

Com hem indicat, la funció principal del recompte de focs era repartir els donatius concedits a les Corts entre les comunitats. Això vol dir que calia establir per cada donatiu la taxa per foc i adjudicar la quantitat que havia de pagar cada comunitat segons el nombre de focs. Ara bé, no es feia una distribució matemàtica entre totes les comunitats de Catalunya sinó que havia diversos nivells de compartiment que podien canviar d'un a l'altre⁴². La documentació conservada permet conèixer, com hem vist, el nombre de focs de cada localitat i el resultat final dels compartiments —les taxes per foc— però és molt poc explícita a l'hora de descriure com es feia un compartiment. Tan sols coneixem un document que ho explica. Al tractar-se

³⁷Vegeu el cas de Reus a notes 51-53.

³⁸Vegeu el cas de Barcelona a notes 51-53.

³⁹És el cas del memorial dels consellers de Manresa: vegeu nota 27.

⁴⁰AHPB. Andreu Figuera, vol.26/8 i 26/9; Pere Balaguer, vol. 32/3.

⁴¹ACA, Generalitat, reg. N-606-616.

⁴²Si comparem les taxes per foc i els donatius dels quadres 1, 2 i 3, veurem que no són exactament proporcionals d'un donatiu a un altre. Per exemple, si agafem les taxes per foc del fogatge de Cervera per un donatiu de 72.000 l. per braç (50 s./foc el braç reial i 20 s. els braços eclesiàstic i militar), i apliquem la mateixa proporció al donatiu de Montsó de 65.000 l. per braç, surten 45 s. 2 d./foc pel braç reial i 18 s. 1 d. pels braços eclesiàstic i militar, en lloc dels 32 i 19 s./foc que respectivament s'aplicaren a la realitat.

d'una única referència aporta dades qualitatives molt riques, però és insuficient per justificar exactament el resultat de tots els compartiments⁴³.

En primer lloc, el donatiu es dividia en dues meitats iguals, una per al braç reial i una altra per als braços eclesiàstic i militar. Aquesta última meitat es dividia pel conjunt de focs per donar la taxa per foc. En l'exemple esmentat, les 30.000 l. dels braços eclesiàstic i militar es dividien per 66.770 focs, d'on sortia la taxa de 9 s. per foc. A partir d'aquí s'establí el que havia de pagar, segons el nombre de focs, cada ciutat, vila, lloc, terme de castell, parròquia i *casa taxada*. En aquest últim cas, la quantitat adjudicada era compartida posteriorment entre les comunitats que formaven part de la *casa taxada* repetint el mateix procés.

Al braç reial, el compartiment funcionava de forma diferent perquè, per ordre expressa de la Cort de Cervera⁴⁴, els focs ciutadans havien de contribuir amb la mateixa taxa que els focs dels braços eclesiàstic i militar. Per tant, coneguda aquesta taxa per foc, calia descomptar la part del donatiu corresponent als focs ciutadans —a partir de 5.555 focs segons l'exemple esmentat. La quantitat restant es dividia pel nombre global dels focs de les ciutats, viles i llocs reials i dels focs aloers, i el resultat de la divisió era la taxa per foc del braç reial.

Aquesta era la manera de compartir els donatius quan només contribuïa el Principat, però, en la majoria de les vegades, també hi participava el regne de Mallorca. En aquests casos l'illa de Mallorca

⁴³Concretament, es tracta d'una carta de l'infant Joan als eclesiàstics de l'any 1367 per justificar que el donatiu dels braços eclesiàstic i militar havia de ser de 30.000 l. i recaptar-se a raó de 9 s. per foc: «Munta la proferta, per lo braç real feta al senyor rey ara novellament per defensió de la illa de Çardenya ab la illa de Mallorques e ab los hòmens de ciutadans, per tot, segons que devall appar distinctament, ço és, primerament, per illa de Mallorques que ha acostumat de pagar en totes les profertes la quarta part de tot do que és estat atorgat per lo braç reyal al dit senyor rey, la qual quarta part munta VIIMD l.; item, lo dit senyor rey los pren en compte per VMDLV fochs de hòmens de ciutadans, los quals no paguen ab lo braç reyal, ans paguen al for de la esgleya, qui fan a rahó de VIII s. per foch, IIMD l. Exí, segons la dita rahó e compartiment de la dita proferta ven a pagar al braç de les ciutats e viles reals de Catalunya, menys de la dita ille de Mallorques e hòmens de ciutadans, XXM l. E. con sia cosa acostumada de les Corts de Cervera a ençà que aytant com lo braç reyal ab la dita illa de Mallorques e hòmens de ciutadans ha donat cascuna vegada al senyor rey semblant quantitat ha acostumat de donar lo braç de la esgleya, de rics hòmens e cavallers al dit senyor rey; e, axí com lo dit compartiment lo dit senyor haja del braç reyal ab la dita illa e hòmens de ciutadans XXXM l., seguex-se de necessitat que aytantes ne venen a pagar al braç de la esgleya e dels rics hòmens e cavallers qui són XXXM l. E són los fochs de la esgleya, rics hòmens e cavallers qui són dins lo principat de Catalunya LXVIMDCCLXX fochs qui a rahó de IX s. per foch munten XXXIM l. X s.»; ACA, C, reg.1734, f.56r-57r (30.VII.1367); cit. M. FIBLA, *op. cit.*, p.117.

⁴⁴M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, p. 194.

contribuïa amb el braç reial i les illes de Menorca i Eivissa amb els braços eclesiàstic i militar⁴⁵. Segons el document abans mencionat, Mallorca acostumava a contribuir amb una quarta part del donatiu del braç reial, tot i que sovint la seva contribució fou el resultat d'una negociació directa entre la diputació del General, el rei i els representants de l'illa, especialment en el cas dels donatius de 1365.⁴⁶ Pel que fa a les illes de Menorca i Eivissa desconeixem la seva contribució.

Com acabem d'assenyalar, aquest era el mecanisme a partir del qual es compartiren els donatius concedits a les Corts, tot i que, com hem vist també, la seva aplicació als casos concrets no doni exactament les taxes per foc que realment es recaptaren. Això només es podrà fer quan tinguem les dades dels nombres de focs que s'utilitzaren en cadascun dels compartiments.

4. QUINS DONATIUS ES COMPARTIREN VIA FOGATGE ENTRE 1360 I 1370?

Ens resta veure quins foren els donatius de la dècada de 1360 i els resultats dels respectius compartiments, o sigui, les diferents taxes per foc. Podem dividir aquesta dècada en dues parts, separades pel tercer donatiu concedit a les Corts de Barcelona-Tortosa-Lleida de 1365. La diferència entre les dues bé donada pel fet que, durant la primera, els donatius es decantaren fonamentalment pel fogatge, mentre que, per a la segona, inicialment es dissenyà un complex sistema fiscal, tot i que les urgències financeres de la guerra acabaren per reconvertir en fogatges molts dels altres instruments fiscals i financers dissenyats a les Corts.

Com hem assenyalat, el primer donatiu que fou recaptat via fogatge general fou el concedit a la Cort de Cervera el desembre de 1359. En aquest cas, es redactaren dos capítols del donatiu, un corresponent al braç reial i un altre als braços eclesiàstic i militar⁴⁷. En conjunt, es concediren 144.000 l./any durant dues anualitats que s'havien de pagar per trimestres des de l'1

⁴⁵M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, pp. 244-245.

⁴⁶Vegeu M. FIBLA, *op. cit.*, pp. 118-119. En el subsidi de Montsó (1363), Mallorca contribuï amb 15.000 l./any, quan la quarta part del donatiu era 16.250 l.; Álvaro SANTAMARÍA ARÁNDEZ, *Mallorca en el siglo XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 7 (1970-71), p. 194.

⁴⁷M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, doc. XVIII (1), pp.191-210 i doc. XVIII (2), pp. 211-228.

de maig de 1360. El compartiment d'aquests donatius es va fer a raó de 50 s./foc pel braç reial i de 20 s./foc pels braços eclesiàstic i militar i pels focs de ciutadans⁴⁸. L'últim pagament d'aquest fogatge s'havia de fer el febrer de 1362, però es va interrompre el maig del 1361 per la pau de Deza-Terrer. Això suposà que només s'abonés mitja paga del trimestre de maig de 1361 i l'anul·lació de les restants⁴⁹.

La ruptura unilateral per part de Castella d'aquesta pau provocà la convocatòria de Corts generals a Montsó i la corresponent concessió d'un donatiu de 130.000 l./any, durant dos anys i set mesos, que es recaptaria via fogatge i, a més, s'atorgà un nou impost, les generalitats, el rendiment de les quals s'afegia al donatiu de 130.000 l./any⁵⁰. És també en aquest moment quan el regne de Mallorca s'incorporà en els donatius de Catalunya. El fogatge començà a recaptar-se l'1 d'abril de 1363 i, com en el cas anterior, s'havia de pagar per trimestres, excepte l'última paga dels dos anys i set mesos que fou quadrimestral. El compartiment d'aquest donatiu es va fer a raó de 32 s./foc pel braç reial i 19 s./foc pels braços eclesiàstic i militar i pels focs ciutadans⁵¹.

Nou mesos després, es tornaven a convocar Corts a Catalunya (22.I.1364) que s'allargarien fins l'abril de 1365. De fet, en aquestes llargues Corts que es celebraren a Barcelona, Lleida i Tortosa, es concediren tres subsidis, tot i que del primer no sembla que es redactés cap capítol de

⁴⁸La taxa per foc eclesiàstic, militar i ciutadà ja s'establí a la mateixa Cort, possiblement a partir de les dades del fogatge de 1358 (M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, p.213). La percepció efectiva d'aquesta taxa es pot constatar pel cas de Reus, del qual es conserva l'època feta per a la tercera paga: AHCR, Pergamins, secc. "Tributs", carp.A. núm.1 (14.XI.1360); cita i transcriu Jordi MORELLÓ BAGET, *Fiscalitat i finances de dues viles del Camp de Tarragona: Reus i Valls durant els segles XIV i XV*, tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, 1998, vol.1, p.187 i vol.2 p.69. Per al braç reial vegeu, per exemple, la referència de la nota 23 de Sant Feliu de Guíxols. A diferència de la taxa del braç eclesiàstic i militar, aquesta no es podia calcular fins a l'elaboració del fogatjament.

⁴⁹Tal com s'expressa detalladament en el llibre del clavari de la ciutat de Barcelona de 1361: AHCB, Consell de Cent, XI-3, f.55r i 356r.

⁵⁰M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, doc.XIX, pp. 229-262.

⁵¹Pels braços eclesiàstic i militar la taxa per foc està documentada altre cop a Reus a partir de les èpoques de la primera, segona, sisena i desena paga: AHCR, Pergamins, secc. "Tributs", núm.52 i 55, secc. "Comú i municipi", núm.17; cit. J. MORELLÓ, *op. cit.*, vol.1, p.189. Com es pot veure al quadre 1, la taxa per foc trimestral fou de 4 s. 9 d., excepte per a l'última que, al ser de quatre mesos, fou de 6 s. 4 d. La taxa del braç reial es pot deduir de les pagues de Barcelona anotades al llibre de clavaria de 1364 i 1365: AHCB, Consell de Cent, XI-4 f.101r-101v, 114v i 136v-137r, i XI-6, f.144r, 145r-145v, 147r, 149v, 151v, 174v, 178r, 187v, 191r i 194r. També en aquest cas les pagues trimestrals foren a raó de 8 s./foc, excepte l'última que ho fou a raó de 10 s. 8 d./foc.

donatiu. Concretament, pocs dies després que la Cort es reunís per primer cop a Barcelona, concedia la percepció de mig fogatge d'un any de Montsó, el que volia dir un donatiu de 65.000 l. a la mateixa raó per foc que el fogatge de Montsó, que s'havia de fer efectiu en dues pagues, una a finals de maig i l'altra a finals d'agost de 1364⁵². El segon donatiu es concedí el juliol de 1364 i consistí en 120.000 l. durant un any, via fogatge, que es començaria a recaptar l'agost de 1364 i es pagaria per trimestres⁵³. El braç reial pagà a raó de 28 s. 8 d./foc i els braços eclesiàstic i militar i els focs ciutadans 17 s. 4 d./foc⁵⁴.

Com es pot veure en el quadre 1, aquests dos últims donatius es sobreposaren amb el de Montsó, la qual cosa significà pràcticament doblar les contribucions des del maig de 1364. És l'inici del trienni de major pressió fiscal.

La segona etapa començà amb el tercer donatiu de les Corts de Barcelona-Lleida-Tortosa, concedit l'abril de 1365, que seria modificat i ampliat a les Corts de Barcelona del desembre del mateix any⁵⁵. Concretament, es votà un donatiu de 325.000 l. l'any durant dues anualitats, al qual s'afegiren 122.000 l. durant el primer any a les Corts de Barcelona. Per tant, s'acabaren atorgant 447.000 l. el primer any i 325.000 l. el segon. Per fer front a aquestes desorbitades quantitats, almenys respecte als donatius concedits durant tot el segle XIV, es diversificaren els recursos del general de Catalunya. Així, se li assignaren els ingressos de la seca del florí de Perpinyà, de la qual esperaven ingressar 50.000 l./any; es creà una gabella sobre la sal, de la qual es creia que en sortirien 25.000 l./any; però, sobretot, es començà a emetre deute públic assignat sobre les generalitats: es preveia l'emissió de 50.000 l./any de deute públic, els interessos del qual

⁵²Vegeu la carta enviada pels diputats del General de Catalunya notificant la recaptació d'aquest donatiu a AHCV, secc. de pergamins, núm.105, transcrit per Joan PAPELL TARDIU, "Excerpta" documental de l'Arxiu Històric Comarcal, "Historia et Documenta", 1 (1994), d.5, pp. 107-109. Podem confirmar que les taxes foren les mateixes que a Montsó altre cop a partir d'una època de Reus i dels assentaments del llibre de clavaria de Barcelona de 1365: AHCR, Pergamins, secc. "Tributs", núm.55, cit. J. MORELLÓ, *op. cit.*, vol.1, p.189; i AHCB, Consell de Cent, XI-6, f.140v i 144v.

⁵³M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, doc. XX (1), pp.263-282.

⁵⁴Vegeu les èpoques de Reus: AHCR, Pergamins; secc. "Tributs", núm.84, cit. J. MORELLÓ, *op. cit.*, vol.1, p. 189; i el llibre de clavaria de Barcelona de l'any 1365: AHCB, Consell de Cent, XI-6, f.144v, 152r, 154v, 165r-165v, 174r.

⁵⁵M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, doc. XX (2) i XXI, pp. 282-391 i M. FIBLA, *op. cit.*

es pagarien de les generalitats, les quals generarien també 50.000 l./any. Les restants 150.000 l. es recaptarien via fogatge (50.000 l.), via imposicions sobre la farina, la carn i el vi (50.000 l.) i a decisió dels braços (50.000 l.). De les 122.000 l. afegides a la Cort de Barcelona del desembre de 1365, 11.000 l. s'obtindrien de les restes del donatiu de Montsó, altres 11.000 l. de l'emissió de més deute públic i les restants 100.000 l. a voluntat dels braços. L'objectiu de la Cort era diversificar els mecanismes a través del qual es gravava als contribuents, però, sobretot, esmorteir les extremes necessitats financeres provocades per la guerra a través de l'emissió de deute públic. Això suposava allargar en el temps la recaptació d'alguns aquests impostos i, al mateix temps, crear un profitós negoci financer.

D'aquesta manera, s'estaven posant les bases per a que la diputació del general de Catalunya esdevingués una institució permanent dedicada a gestionar un sistema fiscal i financer generat des de les Corts i al marge de la monarquia. Però aquesta institució, pensada per a ser temporal, no podia crear *ex novo* un sistema financer capaç de recaptar i gestionar la brutal xifra de 772.000 l. perquè, molt sovint, calia avançar grans quantitats de diners que es recaptarien al cap d'un temps per finançar els exèrcits i les armades del rei i tot això amb l'amenaça certa de les tropes castellanes. Així, el nou sistema financer es recolzà durant aquests primers anys en dos pilars diferents: per una banda, en un conjunt de canviadors dirigits per Berenguer Bertran, que feien les funcions de banc central, avançant els diners quan era necessari i ingressant als seus comptes el producte dels diferents impostos; i, per l'altra, en les mateixes comunitats, que asseguraven amb els seus béns els futurs ingressos de la diputació del general de Catalunya. Per posar un exemple: quan la Cort decidí finançar 50.000 l./any del donatiu a través de l'emissió de deute públic sobre les generalitats, això no significà que la diputació del general de Catalunya comencés a vendre censals i violaris, sinó que ho havien de fer les comunitats en funció dels seus focs. I, d'aquesta manera, es començaren a compartir segons el nombre de focs, no sols els fogatges pròpiament dits, sinó gran part de les necessitats financeres de la diputació del general. Per seguir amb l'exemple del deute públic, les 50.000 l./any s'acabaren per compartir segons el nombre de focs i cada comunitat havia d'assegurar la quantitat que li pertocava a la taula de Berenguer Bertran. Si no podien aconseguir els censals i violaris necessaris, havien d'avançar els diners i, en correspondència, rebien els interessos dels ingressos de les generalitats.

Fou així com gran part del donatiu acabà compartint-se segons el nombre de focs. En efecte, ja a les mateixes Corts els braços eclesiàstic i militar rebutjaren la possibilitat de recaptar imposicions i, per tant, les 75.000 l. que li corresponien de les 150.000 l. que, segons els capítols del donatiu, es podien obtenir via fogatge, imposicions o el que cada braç decidís, es recaptaren via fogatge a raó de 22 s./foc⁵⁶. Feren el mateix amb les 50.000 l. que els hi pertocaven de les 100.000 l. afegides a la Cort de Barcelona. En aquest cas, s'havien de pagar d'un sol cop a finals de desembre de 1365 i es compartiren a raó de 15 s. 1 d.⁵⁷

En canvi, el braç reial intentà recaptar via fogatge tan sols 25.000 l., de les 75.000 l. que li pertocaven del primer donatiu, a raó de 10 s. 3 d./foc. La resta pretenia obtenir-les de les imposicions acordades a la Cort de Tortosa a l'igual que les 50.000 l. del nou donatiu de Barcelona, per la qual cosa foren doblades les taxes de les imposicions⁵⁸. Ja des de l'inici s'obrí la porta a què aquells nuclis on no es poguessin recaptar ho fessin per fogatge. Però, davant el fet que en molts llocs eren difícils de percebre i no generaven els ingressos previstos, s'acabaren també per compartir amb la intenció que cada comunitat assegurés una quantitat davant la taula de Berenguer Bertran. Així, el març de 1366 s'establí una taxa de 45 s./foc per al segon any repartida en quatre pagues d'11 s. 3 d./foc⁵⁹. També s'establí el que havien d'haver pagat fins aquell moment: per al període que anava des de l'inici del donatiu de Tortosa (15.V.1365) fins a finals d'octubre de 1365, a raó de 10 s./foc, i entre aquesta data i finals de juny de 1366, a raó de 26 s. 3 d./foc, repartides en tres pagues de 8 s. 9 d./foc. En aquests casos, calia primer calcular la diferència entre les quantitats que serien adjudicades a partir d'aquest nou compartiment i el que havien pagat via imposicions fins aquell moment i abonar la diferència⁶⁰.

⁵⁶En pagues quadrimestrals el primer any a raó de 7 s. 4 d./foc i trimestrals el segon a raó de 5 s. 6 d.. Aquelles comunitats que satisfieren a temps les diferents pagues gaudiren d'una reducció d'1 s. a l'últim termini (abril 1367); vegeu M. FIBLA, *op. cit.*, pp. 104-105.

⁵⁷AHPB, Andreu Figuera, vol. 26/9, f.19r.-v.

⁵⁸*Ibidem*, pp.106 i 115-117.

⁵⁹Com en el cas dels braços eclesiàstic i militar, es féu una reducció de 5 s. per a l'última paga per aquells llocs que ho havien abonat tot sense retard: *Ibidem*, pp. 117.

⁶⁰*Ibidem*, pp.116-117. Els focs aloers i els llocs que des del principi decidiren no recaptar imposicions, foren compartits a raó de 38 s. 4 d./foc i any, de la qual teòricament 13 s. 2 d. corresponien al fogatge i 26 s. 2 d. a les imposicions. Hem documentat aquesta taxa per als focs aloers de la vegueria de Barcelona i Vallès per la paga d'octubre de 1365 i la d'abril de 1366

Com hem assenyalat, també s'acabaren compartint les 50.000 l. anuals que s'havien d'obtenir per la venda de censals i violaris. En aquest cas, els braços eclesiàstic i militar les compartiren a raó de 7 s. 6 d./foc⁶¹, mentre el braç reial ho féu tan sols entre les principals ciutats segons uns criteris que desconeixem⁶².

Finalment, tampoc les generalitats i la gabella de la sal generaren els ingressos suficients per assegurar els diners que els canviadors avançaven i, de les 150.000 l. dels dos anys, s'acabaren també per compartir 60.000 l., la meitat del braç reial a raó de 15 s./foc i la dels braços eclesiàstic i militar a raó de 9 s./foc. S'havien de pagar en dos terminis: a setembre i novembre de 1366⁶³.

D'aquesta manera, de les 772.000 l. del donatiu dels dos anys, s'acabaren compartint 560.000 l. (72,5%), 270.000 l. el primer any i 285.000 l. el segon. Per tant, podem veure perfectament com el pes fonamental dels donatius recaigué en les comunitats, malgrat el diversificat sistema fiscal dissenyat a les Corts de 1365. Es pot constatar també l'enorme pressió fiscal que suportaren les comunitats en el trienni que va de maig de 1364 a maig de 1367. Si els donatius de Cervera i Montsó suposaven la recaptació de 144.000 l. i 130.000 l. anuals respectivament, la concessió dels diversos donatius de 1364 i 1365, com a mínim doblaren aquestes quantitats durant el mencionat trienni.

Passada la guerra de Castella, la pressió fiscal sobre les comunitats va caure en picat, no sols perquè el nombre i la quantia dels donatius fou inferior sinó perquè majoritàriament es finançaren directament de les generalitats. Tot i això, durant els últims anys de la dècada de 1360 encara es feren dues recaptacions via fogatge, fruit de les Corts de Barcelona de 1368-69: en primer lloc, es rescatà la gabella de la sal, creada el 1365, a canvi de pagar 3 s. per foc durant dos anys⁶⁴; i, en segon lloc, es concedí

(vegeu, per exemple, les èpoques fetes als aloers de Mollet del Vallès a AHPB, not. Andreu Figuera, vol.26/8, f.17v i not. Pere Balaguer, vol.32/3, f.22v.). En aquests casos, a partir de març de 1366 es pagaria la diferència entre el que havien pagat i el que s'establí en aquell moment.

⁶¹*Ibidem*, p.107.

⁶²*Ibidem*, p.108.

⁶³*Ibidem*, pp.112-113.

⁶⁴La gabella de la sal fou anul·lada per rei a les Corts el 21.XI.1368 a canvi de 3 s./foc durant dos anys que començaven l'1.XII.1368: *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña*, vol.III, Madrid, 1900, p. 26. És pagà en un sol termini per

un nou donatiu per als afers de Sardenya i per a la defensa de Catalunya de les amenaces de les companyies de Bertran Dugesclin⁶⁵. De les 150.000 l. atorgades, tan sols es recaptaren via fogatge 25.000 l., a raó de 7 s. 1 d./foc el braç reial i a raó de 4 s. 8 d./foc els braços eclesiàstic i militar, en una única paga el juny de 1369⁶⁶.

Tots aquest són els donatius que es recaptaren durant la dècada de 1360 via fogatge, o sigui, que es repartiren entre les comunitats segons el nombre de focs recomptats a principis de 1360, a excepció dels llocs reials que els revisaren l'any 1365. Creiem haver mostrat l'enorme importància de la seqüència fiscal d'aquesta dècada i els buits que encara existeixen en els nostres coneixements, malgrat l'abundant documentació conservada, molta de la qual espera encara que algun investigador la rescati de l'oblit. Les dimensions del fenomen i la importància del fogatjament de 1360, com a font històrica, s'ho mereixen.

any durant el mes de març: ACA, Generalitat, reg. N-615, f.113v-117v (15.II.1369).

⁶⁵M. SÁNCHEZ i P. ORTI, *Corts, Parlaments i fiscalitat*, doc.XXIII, pp. 409-422.

⁶⁶ACA, Generalitat, reg. N-615, f.140r-141r (20.IV.1369).

QUADRE 1. *Els fogatges catalans entre 1360 i 1364*⁶⁷

DATA	LLIU-RES	CORTS	PAGA	s. i d./foc i paga	
				REI.	ECL/NOB.
01.05.1360	36.000	Cervera	Primera	12 s. 6 d.	5 s.
01.08.1360	36.000	Cervera	Segona	12 s. 6 d.	5 s.
01.11.1360	36.000	Cervera	Tercera	12 s. 6 d.	5 s.
01.02.1361	36.000	Cervera	Quarta	12 s. 6 d.	5 s.
01.05.1361	18.000	Cervera	Cinquena	12 s. 6 d.	5 s.
01.08.1361	anul·lada	Cervera	Sexta	12 s. 6 d.	5 s.
01.11.1361	anul·lada	Cervera	Sèptima	12 s. 6 d.	5 s.
01.02.1362	anul·lada	Cervera	Octava	12 s. 6 d.	5 s.
01.04.1363	32.500	Montsó	Primera	8 s.	4 s. 9 d.
01.07.1363	32.500	Montsó	Segona	8 s.	4 s. 9 d.
01.10.1363	32.500	Montsó	Tercera	8 s.	4 s. 9 d.
01.01.1364	32.500	Montsó	Quarta	8 s.	4 s. 9 d.
01.04.1364	32.500	Montsó	Cinquena	8 s.	4 s. 9 d.
01.05.1364	32.500	Barcelona-1	Primera	8 s.	4 s. 9 d.
01.07.1364	32.500	Montsó	Sexta	8 s.	4 s. 9 d.
01.08.1364	32.500	Barcelona-1	Segona	8 s.	4 s. 9 d.
01.10.1364	32.500	Montsó	Sèptima	8 s.	4 s. 9 d.
31.10.1364	30.000	Barcelona-2	Primera	7 s. 2 d.	4 s. 4 d.
01.01.1365	32.500	Montsó	Octava	8 s.	4 s. 9 d.
31.01.1365	30.000	Barcelona-2	Segona	7 s. 2 d.	4 s. 4 d.
01.04.1365	32.500	Montsó	Novena	8 s.	4 s. 9 d.

⁶⁷El quadre mostra les diferents pagues dels quatre primers fogatges recaptats a la dècada de 1360. La divisió en pagues s'ha fet tal com es dissenyà en els diferents capítols del donatiu, indicant-se la data última en què es podien pagar. Hem inclòs també la taxa per foc i paga per facilitar la conversió de les quantitats abonades en nombre de focs, que, com hem vist, és una de les maneres a partir de la qual podem reconstruir el fogatjament de 1360.

DATA	LLIU-RES	CORTS	PAGA	s. i d./foc i paga	
				REI.	ECL/NOB.
30.04.1365	30.000	Barcelona-2	Tercera	7 s. 2 d.	4 s. 4 d.
01.07.1365	43.333 l. 6 s. 8 d.	Montsó	Dècima	10 s. 8 d.	6 s. 4 d.
31.07.1365	30.000	Barcelona-2	Quarta	7 s. 2 d.	4 s. 4 d.

QUADRE 2. *Els fogatges de les Corts de 1365 dels braços eclesiàstic i militar i dels focs ciutadans*⁶⁸

DATA	LLIURES	PAGUES	s./foc i paga
31.10.1365	25.000 l.	Primera paga fogatge	7 s. 4 d.
31.12.1365	50.000 l.	Paga donatiu Barcelona	15 s. 1 d.
31.01.1366	25.000 l.	Segona paga fogatge	7 s. 4 d.
31.01.1366	8.333,3 l.	Primera paga censals	2 s. 6 d.
31.03.1366	8.333,3 l.	Segona paga censals	2 s. 6 d.
30.04.1366	25.000 l.	Tercera paga fogatge	7 s. 4 d.
31.05.1366	8.333,3 l.	Tercera paga censals	2 s. 6 d.
31.07.1366	18.750 l.	Quarta paga fogatge	5 s. 6 d.
31.08.1366	6.250 l.	Quarta paga censals	1 s. 10,5 d.
30.09.1366	15.000 l.	Primera paga gen.-sal	4 s. 6 d.
31.10.1366	18.750 l.	Cinquena paga fogatge	5 s. 6 d.
30.11.1366	6.250 l.	Cinquena paga censals	1 s. 10,5 d.
30.11.1366	15.000 l.	Segona paga gen.-sal	4 s. 6 d.
31.01.1367	18.750 l.	Sisena paga fogatge	5 s. 6 d.

⁶⁸A diferència del quadre anterior, a l'apartat "pagues", hem inclòs una anotació per identificar l'origen del compartiment.

DATA	LLIURES	PAGUES	s./foc i paga
28.02.1367	6.250 l.	Sisena paga censals	1 s. 10,5 d.
30.04.1367	18.750 l.	Setena paga fogatge	5 s. 6 d./4 s. 6 d.
31.05.1367	6.250 l.	Setena paga censals	1 s. 10,5 d.

QUADRE 3: *Els fogatges de les Corts de 1365 del braç reial*⁶⁹

DATA	LLIURES	PAGUES	s./foc i paga
31.10.1365	8.333,31.	Primera paga fogatge	3 s. 5 d.
31.12.1366	33.333,31.	Primera paga impositcions	8 s. 9 d.
31.01.1366	8.333,31.	Segona paga fogatge	3 s. 5 d.
31.01.1366	8.333,31.	Primera paga censals	-
28.02.1366	33.333,31.	Segona paga impositcions	8 s. 9 d.
31.03.1366	8.333,31.	Segona paga censals	-
30.04.1366	8.333,31.	Tercera paga fogatge	3 s. 5 d.
31.05.1366	8.333,31.	Tercera paga censals	-
31.05.1366	33.333,31.	Tercera paga impositcions	8 s. 9 d.
31.07.1366	6.250 l.	Quarta paga fogatge	2 s. 7 d.
31.08.1366	6.250 l.	Quarta paga censals	-
31.08.1366	25.000 l.	Quarta paga impositcions	11 s. 3 d.
30.09.1366	15.000 l.	Primera paga gen.-sal	7 s. 6 d.
31.10.1366	6.250 l.	Cinquena paga fogatge	2 s. 6 d.
30.11.1366	6.250 l.	Cinquena paga censals	-

⁶⁹ Aquest és el quadre que presenta més problemes, especialment pel primer any. Com hem vist, la part del donatiu que s'havia de recaptar via impositcions s'acabà compartint el març de 1366; hem introduït les dades acordades a març, no les que efectivament es van cobrar. Pel que fa als censals i violaris, es féu un compartiment diferent només entre les principals ciutats i del qual desconeixem els criteris.

DATA	LLIURES	PAGUES	s./foc i paga
30.11.1366	15.000l.	Segona paga gen-sal	7 s. 6 d.
30.11.1366	25.000l.	Cinquena paga impositcions	11 s. 3 d.
31.01.1367	18.750l.	Sisena paga fogatge	5 s. 6 d.
28.02.1367	6.250l.	Sisena paga censals	-
28.02.1367	25.000l.	Sisena paga impositcions	11 s. 3 d.
30.04.1367	6.250l.	Setena paga fogatge	2 s. 6 d.
31.05.1367	6.250l.	Setena paga censals	-
31.05.1367	25.000l.	Setena paga impositcions	11 s. 3 d.

RÉSUMÉ

Pendant la décennie de 1360-1370, en pleine "Guerra de los Dos Pedros", la Catalogne connaît une des périodes de plus forte fiscalité. Protagoniste majeur de la fiscalité montante de cette époque est le *fogatge*, impôt dont la perception donne lieu au premier inventaire général de feux de la région. Malgré l'importance de cet impôt et des sources rattachées à sa perception, la fiscalité de cette période n'a pas reçu l'attention que elle méritait. Cet article essai d'aborder la question des *fogatges* à partir de nouveaux données; un bilan de la bibliographie concernant cet impôt est d'abord dressé, pour presenter, ensuite, les nouvelles perspectives que la documentation inédite offre à son étude.

SUMMARY

In the course of the "War of the Two Peters", the 1360's represents for Catalonia a period of great fiscal pressure manifested in the introduction of the *fogatge*, the first general tax levy based on the family unit (*foc*). Despite the importance of the period and the great number of sources which it produced, the finances of the decade in question have not been studied up to now. The present article represents an initial approach to the financial records of that time through the medium of the *fogatge*. As well as reviewing previous works, new perspectives and approaches to this subject and its sources will be proposed.